

Socialdemokraternes uddannelseskommission

13 års uddannelse til alle

Uddannelseskommissionens anbefalinger:

13 års uddannelse til alle

Rapport

Indhold

1. Uddannelseskommissionens medlemmer og kommissorium	3
2. Resumé: 13 års uddannelse til alle.....	4
3. Den brændende platform – her er udfordringerne	9
4. Definition af 13 års obligatorisk uddannelse	12
5. Sådan ser 13 års uddannelse ud.....	14
6. Principper for alle uddannelser i 13 års uddannelse	18
7. Folkeskolen som grundlag for 13 års uddannelse	20
9. Ny uddannelsesvej: Fleksuddannelsen.....	23
10. Erhvervsuddannelserne og de gymnasiale uddannelser	26
11. Lærerne og lederne i 13 års uddannelse	30

1. Uddannelseskommissionens medlemmer og kommissorium

Formand:

Mette Pless, ph.d., Center for Ungdomsforskning, DPU.

Medlemmer:

Birgit Lise Andersen, skoleleder Strandgårdskolen, Ishøj.

Birthe Marie Pilgaard, konsulent, kommunalbestyrelsen Frederikshavn, tidl. rektor pædagogseminariet Aalborg.

Ejner K. Holst, elektriker, LO-sekretær for uddannelse og beskæftigelse.

Frans Ørsted Andersen, adjunkt, ph.d., psykolog, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole samt

Louise Hvitved, videnskabelig assistent, DPU.

Gry Möger Poulsen, studerende, tidl. fmd. Danske Gymnasieelevers Sammenslutning.

Jette Præstholm, skoleleder Brårup Skole, Skive.

Jørgen Elikofer, sekretariatschef Dansk Metal.

Lars Goldschmidt, direktør DI.

Lars Olsen, forfatter og journalist.

Per Lindegaard Christensen, ungdomsskoleleder, Korsløkke Ungdomsskole, Odense.

Rasmus Gudmandsen, ungdomskonsulent 3F, tidl. fmd. Erhvervsskolernes Elev-Organisation.

Stefan Hermann, rektor, Professionshøjskolen Metropol, København.

Trine Ladekarl Nellemann, uddannelseschef, CPH WEST, Ishøj.

Sekretariat:

Christine Antorini, uddannelsesordfører, MF Socialdemokraterne.

Jakob Thune, fmd. Socialdemokraternes uddannelsesudvalg.

Morten Høyer, uddannelsespolitisk konsulent, Socialdemokraternes Analyseafdeling.

Niels Holck, tidl. lærer, rektor, højskoleforstander mv.

Stig Sirich Andersen, udviklingschef Midtjylland Kursuscenter.

Ressourcepersoner:

Lars Andersen, direktør AErådet.

Kommissorium for Uddannelseskommissionen

Uddannelseskommissionen offentliggøres på konferencen d. 28. september 2008. Den består af 15 medlemmer samt en formand udpeget fra dens midte. Alle medlemmerne er personligt udpegede og repræsenterer sig selv. Det er ikke et krav, at man er medlem af Socialdemokraterne. Adgangskriteriet er, at man kan se perspektiverne i at hæve uddannelsespligten til 13 år – med de nødvendige ændringer af uddannelserne, der er brug for. Styregruppen fra Socialdemokraternes uddannelsesudvalg deltager i kommissionens møder og fungerer som sekretariat. Kommissionen får overdraget styregruppens politiske debatoplæg om 13 års uddannelse, der danner grundlag for de videre drøftelser i kommissionen sammen med det input, der kommer fra konferencen d. 28. september 2008.

Kommissionen afslutter arbejdet i foråret 2009 og fremlægger anbefalinger for indhold, struktur og gennemførelse af 13 års uddannelsespligt. Kommissionen afleverer sine anbefalinger på en åben konference i foråret 2009 til Socialdemokraterne. Det er op til Kommissionen at beslutte indhold af de afsluttende anbefalinger, der indgår som inspiration til Socialdemokraternes videre arbejde med 13 års uddannelsespligt. Dvs. at kommissionens anbefalinger alene tegner kommissionens medlemmer, ligesom det vil være op til Socialdemokraterne, hvordan anbefalingerne evt. vil indgå i den videre politikudvikling for 13 års uddannelse.

2. Resumé: 13 års uddannelse til alle

Uddannelseskommissionen foreslår, at alle skal have mindst 13 års uddannelse svarende til en ungdomsuddannelse. Det betyder, at alle opnår en kompetence til at udøve et erhverv eller studere videre. Målsætningen er en ambitiøs fornyelse af den lighedsmålsætning, som i generationer har været en afgørende drivkraft for, at Danmark gennem det 20. århundrede har udviklet sig til et samfund med udstrakt lighed og økonomisk velstand.

13 års uddannelse betyder ikke, at de unge skal have verdens længste sveder. 13 års uddannelse er ikke tre år ekstra i folkeskolen i et system uden forskellige muligheder. I stedet er 13 års obligatorisk uddannelse et krav til systemerne om at indrette sig, så alle kan gennemføre folkeskolen og en ungdomsuddannelse. Uden at kvalitetskravene sænkes.

Færre unge gennemfører i dag en ungdomsuddannelse end for bare få år siden. Under 80 pct. får i dag en ungdomsuddannelse. Risikoen for ledighed, marginalisering, sygdom og lav demokratisk deltagelse er markant forøget for denne store gruppe. Samtidig er det ikke lykkedes uddannelsessystemet at bryde den negative sociale arv og fremme den sociale mobilitet i tilstrækkeligt omfang. Konsekvensen vil på lang sigt være et velfærds- og velstandstab, der bliver mere og mere ulige fordelt i takt med, at samfundskravene til uddannelse stiger. De samme grupper vil konsekvent blive ramt, hvis der ikke handles nu. Men regningen bliver fælles i form af social opsplitning, mindre sammenhængskraft og langt dårligere muligheder for, at Danmark kan udnytte mulighederne i fremtidens samfund. Derfor skal samfundet forny sit uddannelsesprojekt for den enkelte – i en fælles og ambitiøs indsats.

Der er brug for en kulturkamp mod det danske uddannelseshierarki, hvis alle skal udnytte det potentiale, de har, og gennemføre en ungdomsuddannelse. Det er ikke tilstrækkeligt at reformere uddannelserne. De mere usynlige kulturelle barrierer skal fjernes. Der er et skadeligt uddannelsessnobberi, hvor det almene gymnasium uformelt rangerer højere i prestige hierarkiet end de øvrige uddannelsesveje. Samtidig er der sket en individualisering af pædagogikken og en akademisering på bekostning af det praktiske og anvendelsesorienterede. De usynlige kulturelle barrierer fastholder et skævt søgemønster og et alt for stort frafald. Med både menneskelige og økonomiske omkostninger.

Kommissionen foreslår, at alle unge skal gennemføre mindst 13 års obligatorisk uddannelse ad forskellige uddannelsesveje, så ingen unge kan forlade uddannelse, når de er under 18 år. Det betyder, at systemet indrettes, så der er et uddannelsesperspektiv for alle, indtil de fylder 18 år. Efter det 18. år foreslås en række yderligere tiltag, med det mål, at ingen under 25 år uden en ungdomsuddannelse er på kontanthjælp. I stedet vil de være en del af et uddannelsesforløb, der er tilpasset den unges situation, så alle gennemfører en kompetencegivende ungdomsuddannelse.

Vi ønsker en skole og et uddannelsessystem, der skaber stærke individer, som har lyst og evne til at lære nyt og tænke innovativt – sammen med andre. Vejen til succes er viljen og lysten til uddannelse. Overliggeren skal ligge højt – også for de dygtigste. Uanset om man vælger erhvervsuddannelsesvejen eller den gymnasiale vej. For at blive i sportens verden skal det være sådan, at nogle måske skal være lidt længere tid i træningslejren end andre fx ved at åbne for 4-årigt gymnasium og 3-årigt hf. Men alle vil med en reform af uddannelserne opleve sejre – frem for de alt for mange, der i dag oplever nederlag. I sådan et uddannelsessystem vil det også være langt sjovere og positivt udfordrende at være underviser eller leder.

Krumtappen i Uddannelseskommissionens forslag er for det første etablering af en ny uddannelsesvej, fleksuddannelsen, der skal bringe unge til et niveau for erhvervs- eller studiekompetence.

For det andet etableres en uddannelseskontraktvej, hvor den unge starter på et job, men med en uddannelseskontrakt med en klar aftale mellem den unge og arbejdsgiveren om, at der gradvis bygges uddannelse på.

For det tredje styrkes vejledningen og ansvaret for den enkelte unges vej fra folkeskolen til videre uddannelse. For de ca. 20 til 25 pct. i risikogruppen for frafald skal der efter 9. klasse ske en kompetencevurdering på erhvervsuddannelsen i et samarbejde med UU-vejledningen. På baggrund af kompetencevurderingen udarbejdes en uddannelsesplan.

13 års uddannelse til alle forudsætter et livtag med mange dele af uddannelsessystemet, som blokerer for større gennemførelse og lige muligheder. Der er brug for et skifte i uddannelsestænkningen. Vi skal gå fra frit fravalg til mange muligheder. Fra unødigt akademisering i grundskolen og ungdomsuddannelser til fokus på seriøs faglighed uanset om faget er matematik eller billedkunst, emnet Blicher eller Grundlovens indførelse. Der er brug for at forlade en overdreven individualisering, der efterlader de svageste unge hjemløse på en udebane, de ikke magter, og i stedet sætte stærke fællesskaber, hvor tydelige og gennemgående professionelle voksne tilkendegiver sin interesse for den unge og viser, at samfundet har et projekt med den unge.

Der skal vejledes mere *til* uddannelse end *om* uddannelse. Åben og offensiv professionalismisme og fleksibilitet mellem faggrupperne skal understøttes og fremmes til erstatning for unødige barrierer mellem de forskellige skoleformers professionelle. Bureautatisk styring med fordrejende incitamentssystemer og overdreven regelproduktion skal afløses af en forenkling med vægt på professionelle resultater. Sidst men ikke mindst skal ansvaret for at sikre 13 års uddannelse til alle fordeles klart mellem den unge selv, forældre, skole, institution, arbejdsplads og kommune, region eller stat.

Allerede i dag findes der mange brikker fra virkelighedens uddannelsesverden, som kan udfoldes endnu mere i en fornyet 13 års uddannelse til alle. Hvad der mangler, er den fælles vision og en samlet ramme, som de forskellige brikker passer til – samt udvikle de sidste brikker, hvor der måtte være huller i det samlede uddannelsesbillede, der skal tegnes.

Derfor foreslår uddannelseskommissionen blandt andet:

Uddannelseskommissionen har en lang række konkrete anbefalinger til ændringer af det danske uddannelsessystem. I det følgende gennemgås de mest markante forslag. Forslagene er uddybet i selve rapporten.

Ny formålsparagraf for 13 års uddannelse

Med indførelse af 13 års uddannelse, skal der gennemføres en bred debat om en ny overordnet formålsparagraf, der favner de grundlæggende formål for en udvidet uddannelsespligt.

En mere virkelighedsnær uddannelseskultur

Kulturen i alle dele af uddannelsessystemet skal være mere virkelighedsnær. Det praktiske og anvendelsesorienterede skal integreres i både folkeskolen og ungdomsuddannelsernes undervisning og ikke kun være enkeltstående fag.

Det praktiske og eksperimenterende skal ind i folkeskolen

Fag skal kunne "udliciteres", så eleverne kan gennemføre dem i fagmiljøer fx i erhvervsuddannelsernes værksteder, i kantiner (evt. skolernes egne) og derigennem undervises af andre fagfolk i relevante miljøer. Eleverne skal ud i samfundet og se og lære, og samfundet skal ind i skolen og forklare og demonstrere.

Obligatorisk praktik i gymnasierne og hf

Der skal være obligatorisk praktik på de gymnasiale uddannelser, og der skal etableres sommerskoler i samarbejde med virksomhederne, professionshøjskolerne, erhvervsakademierne og universiteterne. Eleverne skal kunne tage et længere praktik- eller studieophold i udlandet, som kan give merit fx ved at løfte et fag fra B-niveau til et A-niveau.

Reform 2000 erstattes af Reform 2010: Ansvar for fælles læring

Erhvervsuddannelsernes reform 2000 med 'ansvar for egen læring' skal erstattes af *Reform 2010: Ansvar for fælles læring*. Erhvervsuddannelserne skal have tydelige faglige profiler, der skal på skoleforløbene ske en styrkelse af fællesskabet og det sociale miljø gennem mindre hold, og al undervisning skal være lærerstyret.

En ungdomsuddannelse er ikke bare en ungdomsuddannelse

Det er vigtigt at være opmærksom på den afgørende forskel, der er i uddannelsesvalget for de unge, der vælger en erhvervsuddannelse eller en gymnasial uddannelse. En erhvervsuddannelse sikrer en erhvervskompetence, hvorimod en studentereksamen i sin egen egenskab alene er en adgangsbillet til at fortsætte med at tage en kompetencegivende uddannelse. Derfor må det nuværende ungdomsuddannelsesbegreb også sættes til debat, fordi det er afgørende, at de unge ikke oplever alle uddannelsesvalg som nuancer af det samme, men at de er klar over de væsentlige forskelle mellem de forskellige uddannelsesveje efter folkeskolen.

Etablering af Centre for ungdomsuddannelser

De forskellige veje til 13 års uddannelse bør så vidt muligt etableres i et campus-miljø eller et Center for ungdomsuddannelser. Det er 'centre uden mure', dvs. et organisatorisk fællesskab.

Nyt socialt taxameter til uddannelserne

Der indføres sociale taxametre, som tilfører ekstra midler til uddannelsesinstitutioner med betydelige ekstra opgaver. Taxametrene skal tage højde for, at nogle erhvervsuddannelser har særlig mange elever med ressourcsvg hjemmebakgrund, mens nogle gymnasier har særlig mange unge fra familier uden boglig uddannelsestradition.

Kompetencevurdering af unge i risikogruppen

For at erhvervsuddannelserne ikke automatisk skal løfte alle sociale og faglige problemer, skal der efter 9. klasse ske en kompetencevurdering af unge i frafaldsrisikogruppen. På baggrund af kompetencevurderingen udarbejdes en uddannelsesplan, hvor den unge samtidig får tilknyttet en gennemgående voksen i det videre uddannelsesforløb.

Oprettelse af en ny fleksuddannelse

Der oprettes en ny uddannelsesvej efter folkeskolen kaldet Fleksuddannelsen. Her kan rammerne omkring de eksisterende ungdomsuddannelser kombineres på tværs eller med længere tid, så alle unge kan gennemføre mindst 13 års uddannelse med et afsluttende kompetencebevis. En fleksud-

dannelse kan også tages på en virksomhed, hvor den unge primært arbejder, men også opkvalificerer sig via en uddannelseskontrakt.

Mulighed for at tage en hf på 3 år eller en gymnasial uddannelse på 4 år

For nogle unge er der muligheden for at kunne bruge ekstra tid, der er afgørende for at gennemføre en gymnasial uddannelse. Unge skal visiteres til disse uddannelser i et samarbejde med det modtagende uddannelsessted.

Alle unge under 25 år uden en ungdomsuddannelse skal have en uddannelsesplan

Både offentlige og private arbejdsgivere skal forpligtes til, at alle deres ansatte unge under 25 år uden en ungdomsuddannelse har en uddannelsesplan. Uddannelsesplanen skal sikre, at den unge får en studie- eller erhvervskompetencegivende uddannelse, herunder at der er kvalitet i den læreplads eller det job, de har.

Bedre uddannelse til alle – også de dygtigste

De dygtigste elever skal have mulighed for at udvikle deres særlige kompetencer, uanset om man er elev i folkeskolen eller på en erhvervsuddannelse. Der skal udvikles uddannelsesstilbud, der appellerer til og fastholder fagligt stærke unge. Fx gennem udnyttelse af mulighederne for holddeling, aldersintegreret undervisning, profilskoler, erhvervsuddannelsesforløb på højt niveau, sommerskoler og praktik i samarbejde med videregående uddannelser og virksomheder.

Frihed til at etablere helhedsskoler

Der skal være frit valg for kommunerne til at etablere forskellige slags folkeskoler lige fra profilskoler til helhedsskoler, der kombinerer skole og fritidshjem, uden at skulle søge dispensation hos ministeren.

Læsehjælpsgaranti i folkeskolen

Alle elever bør lære at læse ved udgangen af folkeskolens første klasse. Hvis de ikke kan, skal de modtage et særligt forløb, så de så hurtigt som muligt lærer at læse.

Obligatoriske læsetræningsstøtte og studiecaféer på ungdomsuddannelserne

For at fastholde eleverne skal der indføres obligatoriske læsetræningskurser af uddannede læsevejledere samt obligatorisk studiecafé på både de gymnasiale og erhvervsrettede uddannelser.

Bedre kost og mere motion i uddannelserne

Børn og unge skal hver dag hele uddannelsesforløbet igennem deltage i en eller anden form for fysisk aktivitet. Samtidig skal samtlige elever hver dag have adgang til sund og nærende kost.

Bærbar pc til alle elever skal skabe IT-revolution

Der er brug for en IT-revolution i uddannelsessystemet. I folkeskolen skal alle elever have en bærbar pc, og undervisningslokalerne udstyres med interaktive tavler m.v., så computeren og Internettet bliver en naturlig del af undervisningen.

Certificering af undervisningsmidler

Udviklingen af nye undervisningssystemer kan ikke overlades til tilfældigheder. Der skal oprettes en enhed, som certificerer undervisningsmaterialer på basis af den nyeste forskning i, hvad der virker. Undervisningsmaterialerne skal sikre, at teori og begreber i højere grad læres med udgangspunkt i empiri og praksis.

Skolen skal være en levende arbejdsplads hele dagen

Uddannelsesinstitutionerne skal indrettes og organiseres, så underviserne kan forberede sig, holde møder m.v. på skolen. De skal være en levende arbejdsplads hele dagen, hvor forberedelse, teamsamarbejde og ikke mindst løbende samvær med eleverne kan finde sted dagen igennem.

Forskellige undervisere – også i folkeskolen

Der skal åbnes for at undervisere fra de studie- og erhvervskompetencegivende uddannelser kan varetage undervisningsforløb i folkeskolen. Erhvervsuddannelseslærere skal kunne undervise i folkeskolens praktiske fag, ligesom gymnasielærere skal kunne undervise i forløb fx i tysk og fysik, så eleverne møder det næste trin i uddannelsesforløbet.

Diplom i ledelse

Skoleledere på alle uddannelsesinstitutioner skal som minimum gennemføre uddannelse til diplom i ledelse.

Pligt til efteruddannelse

Alle lærere og undervisere skal have pligt til og mulighed for at dygtiggøre sig. Uddannelsen til lærer skal være et livslangt foretagende, og derfor skal alle lærere løbende efteruddannes.

Certificering af lærere med ekstra uddannelse

Der skal udvikles en overbygning til lærere i folkeskolen, der ønsker en videre uddannelse på diplom- eller masterniveau. Der bør kunne ske en certificering af lærere med overbygningsuddannelser, som det kendes i dag for undervisere på læreruddannelserne.

3. Den brændende platform – her er udfordringerne

Danmark står på en brændende platform, hvor fremtidens krav til de unge er, at alle skal have en uddannelse – samtidig med, at færre unge får en ungdomsuddannelse i dag end for 15 år siden. Danmark vil ikke kunne indfri kravet om en højtuddannet arbejdsstyrke med den nuværende udvikling og vil derfor mangle uddannet arbejdskraft i fremtiden. Det er en fejlslutning at tro, at job vil stå ubesatte. Virksomhederne vil i stedet rykke deres produktion til lande, hvor de kan få den nødvendige arbejdskraft. Det vil give færre arbejdspladser i Danmark. Konsekvensen er, at Danmark vil have en stor uddannet marginaliseret gruppe uden for arbejdsmarkedet og et helt unødvendigt velfærdstab. Det vil gøre det danske samfund fattigere, og det vil true og svække mulighederne for mange mennesker.

1. Andel der får en ungdomsuddannelse falder

Udviklingen i andelen af unge, der får en ungdomsuddannelse, falder. En profilmodel for, hvor mange personer, der vil have en ungdomsuddannelse 25 år efter de har forladt folkeskolen viser, at den positive udvikling op gennem 1990'erne er sat over styr. I år 2000 var der 83,6 pct. af en årgang der fik en ungdomsuddannelse, hvilket er det højeste nogensinde. I 2006 var det tal faldet til 79,6 hvilket er det samme som i starten af 90'erne.¹

2. 2015-målet er faldet med et brag

Den danske uddannelsesindsats er kuldsejlet. Målsætningen om, at 85 pct. af en ungdomsårgang skal have en ungdomsuddannelse i år 2010, er nu helt urealistisk. I takt med, at andelen med en ungdomsuddannelse falder, er det en illusion at drømme om en gennemførelsesprocent på 95 pct. unge med en ungdomsuddannelse i 2015. Dette mål kan ganske enkelt ikke nås, lige meget hvilke tiltag der sættes i gang.

3. Mange unge uden kompetencer

Der er kun ca. 5 pct. unge, der opnår en kompetencegivende videregående uddannelse, hvis de springer ungdomsuddannelsen over. 25 år efter 9. klasse er afsluttet, er der stadig 15 pct., der står uden de fornødne uddannelsesmæssige kompetencer, og voksenuddannelsessystemet formår kun at opsamle 5 pct.. En alternativ vej uden om en ungdomsuddannelse er altså ikke farbar.

4. Der skal altid være en vej tilbage til uddannelse.

Det er afgørende, at unge ikke dropper ud af uddannelsessystemet. Blandt de 15-16-årige, der ikke kom i gang med en ungdomsuddannelse indenfor tre år efter folkeskolen, har halvdelen ikke en kompetencegivende uddannelse som 30-årige. Fastholdelse i uddannelsessystemet er centralt, hvis alle skal have en ungdomsuddannelse.²

5. Regional skævhed i uddannelse

Der er stor forskel på, hvor mange der får en ungdomsuddannelse kommunerne imellem. I nogle kommuner er der kun 70 pct. af en ungdomsårgang, der får en ungdomsuddannelse. I andre kommuner får næsten 90 pct. en ungdomsuddannelse. Det skal ses i lyset af de socioøkonomiske forskelle, der er blandt kommunernes indbyggere og muligheden for mobilitet.³

¹ Undervisningsministeriets hjemmeside

² AErådet: En gang ude, altid ude

³ Undervisningsministeriets hjemmeside

6. Etnisk skævhed i uddannelse

25 år efter 9. klasse er det kun 58 pct. af mænd med indvandrerbaggrund, der har en ungdomsuddannelse. Blandt indvandrerkvinder på samme alder er det 72 pct., der har en ungdomsuddannelse. Samlet set er det 35 pct. af indvandrere og efterkommere, der ikke får ungdomsuddannelse.

7. Social skævhed i uddannelse

Den sociale arv går igen i uddannelsessystemet. 42 pct. af de 25-årige mænd, der ikke har gennemført en ungdomsuddannelse, har forældre, som ikke har mere uddannelse end folkeskolen. Til sammenligning er det kun 5 pct. af piger med akademikerforældre, der som 25-årig ikke har gennemført en ungdomsuddannelse.⁴ Den sociale skævhed går igen i karakterer. En undersøgelse viser, at der er en karakterforskel mellem børn af akademikere og børn af ufaglærte på 1,4 karakterpoint.

Der er i dag 4,6 pct. af en årgang, der dropper helt ud af uddannelsessystemet uden en afsluttende afgangsprøve fra 9. klasse. Kommer man fra et hjem med en svag hjemmebaggrund, er det 12,5 pct. der dropper ud af 9. klasse. Kommer man fra et akademikerhjem, er det kun 1 pct., der dropper ud. Der er altså et betydeligt element af social arv i denne udskillelse. Forældre på kontanthjælp eller førtidspension er de enkeltfaktorer, som i en statistisk analyse er bedst til at forudse, om barnet dropper ud af uddannelse eller ej.⁵

8. Ufaglærte job forsvinder

I fremtiden vil ufaglærte job forsvinde til andre lande med lavere lønninger. En fremskrivning af udbud og efterspørgsel efter uddannet arbejdskraft fra 2005 til 2015 viser, at om få år er det danske arbejdsmarked i ubalance. Der er for mange ufaglærte og endnu færre job til dem. Samtidig er der nu og i fremtiden mangel på folk både med en erhvervsuddannelse og en videregående uddannelse.⁶

9. Højt afkast af uddannelse

Det samfundsøkonomiske afkast viser, at livsindkomsten i gennemsnit øges fra 7,8 til 9,7 millioner kroner, hvis en person fra restgruppen opnår en erhvervsfaglig uddannelse (en stigning på 24 pct.). Tallet dækker især over, at beskæftigelsesomfanget øges fra 27,5 år til 34,1 år (23,9 pct.). Det giver en positiv effekt for statskassen på 0,7 millioner kr. i øgede skatteindtægter og en besparelse på offentlige overførselsindkomster på 0,9 millioner kr. Det betyder, at det samlede nettobidrag til den offentlige sektor stiger med 1,4 millioner kroner pr. person i restgruppen, der opkvalificeres med en erhvervsfaglig uddannelse.⁷

10. Bundlinjen på kompetenceregnskabet kan forbedres markant

Det samlede kompetencetab for det danske samfund er alt for stort. Samfundet får ikke udnyttet børn og unges potentialer tilstrækkeligt. Og børn og unge får ikke udnyttet deres egne evner og dermed muligheder for at realisere deres drømme tilstrækkeligt. De sociale, regionale, etniske og kulturelle skævheder trækker ned i det samlede kompetenceregnskab. Det opløftende budskab er, at bundlinjen kan forbedres markant, hvis vi gennemfører en ambitiøs og gennemgribende uddannelsesreform, der vel at mærke løfter alle. Både det store flertal, der klarer sig tilfredsstillende, men kan løftes endnu mere. Og gruppen af børn og unge med særlige problemer, som falder helt ud af uddannelsessystemet alt for tidligt.

⁴ AErådet: Forældres uddannelse afgør børns uddannelse

⁵ AErådet: Forældrenes skolevalg, 2005

⁶ AErådet: Mangel på uddannede på fremtidens arbejdsmarked, 2006

⁷ AErådet: "Samfundsøkonomisk afkast af uddannelse", 2005

11. Nødvendigt med ambitiøs uddannelsesreform

Det danske samfund skal løfte sit uddannelsesniveau markant de næste 10 år for at kunne bevare samme velstand i en stadig mere globaliseret økonomi. Det kræver reformer frem for justeringer. Det kræver politisk vilje frem for ligegyldighed. Og det kræver modet til at satse på uddannelse og tro på, at udgiften bliver fordoblet i indtægter – både økonomiske og menneskelige.

Uddannelseskommissionen ønsker, at det samlede danske uddannelsesniveau løftes markant. At uddannelsessystemet indrettes bedre, så alle kan få en uddannelse. Vi har identificeret en række problemer i det danske uddannelsessystem: Der er en regional skævhed, en social skævhed og en etnisk skævhed. Samtidig er 2015-målet om at 95 pct. af en årgang skal have en ungdomsuddannelse faldet med et brag. Det samlede danske uddannelsessystem er ganske enkelt ikke i stand til at løfte den opgave. Det skyldes til dels et forkert fokus i uddannelsessystemet, men i høj grad også en manglende politisk prioritering af uddannelse. Manglende reformer og forandringer af uddannelsessystemet er en helt forkert strategi. For at ruste sig til fremtiden er det afgørende for Danmark at præstere et markant uddannelsesløft. Det kræver nye veje og prioriteringer. Men indsatsen betaler sig. Og Danmark har ikke råd til at lade være.

Derfor peger uddannelseskommissionen på, at der skal være ret og pligt til 13 års uddannelse. I de følgende kapitler præsenterer uddannelseskommissionen sine anbefalinger til reformer af det danske uddannelsessystem.

4. Definition af 13 års obligatorisk uddannelse

Op igennem 1960'erne var der en livlig og hård diskussion i Danmark om behovet for mere uddannelse for at klæde danskerne på til fremtidens velfærdssamfund. Ambitionen var, at unge skulle uddannes mere end de daværende syv år, at der skulle være bedre muligheder for at kunne uddanne sig som voksen, og at der også var brug for en ambitiøs uddannelse til unge, der valgte den erhvervsfaglige vej. Uddannelsesløftet var markant. Den niveaudelte skole blev afskaffet, undervisningspligten blev hævet fra syv til ni år, hf blev indført, og den første samlede erhvervsuddannelse EFG så dagens lys. Vi står nu overfor samme udfordring: At sætte et lige så ambitiøst uddannelsesløft på dagsordenen, hvis vi skal ruste de unge bedst muligt til fremtidens samfund.

12. Ret til 13 års uddannelse

Alle har i dag ret til minimum 13 års uddannelse. Det betyder, at der skal være lige muligheder for alle til at starte og færdiggøre grundskolen og mindst tre års erhvervskompetencegivende eller studiekompetencegivende uddannelse. Uddannelse er afgørende for at få et godt liv, for at få et udviklende arbejde og for at kunne deltage som borger i samfundet.

Ret til mindst 13 års uddannelse skal samtidig være et tilbud om uddannelse til alle gennem hele livet. Alle voksne skal gennem voksen- og efteruddannelse have ret til 13 års grunduddannelse i en erhvervsforberedende eller studieforberedende uddannelse uden brugerbetaling.

13. Obligatorisk 13 års uddannelse

Alle børn og unge skal gennemgå en obligatorisk uddannelse, indtil de fylder 18 år. Obligatorisk uddannelse betyder, at alle har en forpligtelse til at færdiggøre grundskolen og komme så godt i gang med en erhvervs- eller studiekompetencegivende uddannelse, at de har lyst til at færdiggøre uddannelsen, også selvom de er fyldt 18 år.

13 års obligatorisk uddannelse er ikke det samme som pligt til den samme uddannelsesvej. Vi er forskellige, og der er brug for mange forskellige uddannelsesveje til 13 års obligatorisk uddannelse. Samtidig er der behov for en meget bred vifte af kvalifikationer og kompetencer på arbejdsmarkedet og i samfundet, som skal afspejles i de forskellige uddannelsesveje.

14. Det kollektive ansvar for 13 års uddannelse

Gennemførelse af 13 års obligatorisk uddannelse er ikke kun den enkelte unges ansvar. Ansvar er kollektivt og pålægges dels den unge selv, dels vedkommendes familie, uddannelsesinstitutionerne, staten/regionerne/kommunerne og arbejdsgiverne.

Den unges ansvar er at bruge sine evner og at arbejde målbevidst på at få den bedst mulige uddannelse.

Den unges familie har ansvaret for at hjælpe den unge igennem et uddannelsesforløb efter bedste evne og altid bakke op.

Uddannelsesinstitutionerne har ansvaret for at indrette uddannelsernes indhold, så den enkelte unge kan gennemføre med det bedst mulige resultat.

Stat/regioner/kommunerne har ansvar for at sikre, at alle får det rette uddannelsesstilbud, der lever op til de overordnede nationale indholdsmål. Samtidig har de ansvaret for at sikre, at uddannelsesin-

stitutionerne har de fornødne rammer, frihedsgrader og ressourcer til at udvikle uddannelses tilbud, der passer til meget forskellige unge.

Arbejdsgiverne, både offentlige og private, har en forpligtelse til at sikre, at alle unge under 25 år, de har ansat uden en ungdomsuddannelse, har en uddannelsesplan. Uddannelsesplanen skal sikre, at den unge får en studie- eller erhvervskompetencegivende uddannelse, herunder at der er kvalitet i den læreplads eller det job, de har som unge under 25 år.

15. Mange veje til 13 års uddannelse til alle

Der er brug for mange veje til mindst 13 års uddannelse, hvis alle skal gennemføre en erhvervs- eller studiekompetencegivende uddannelse.

Uddannelsen kan være af forskellig varighed. Langt de fleste kan og vil kunne nå det på 13 år, mens andre skal bruge flere år på at nå i mål.

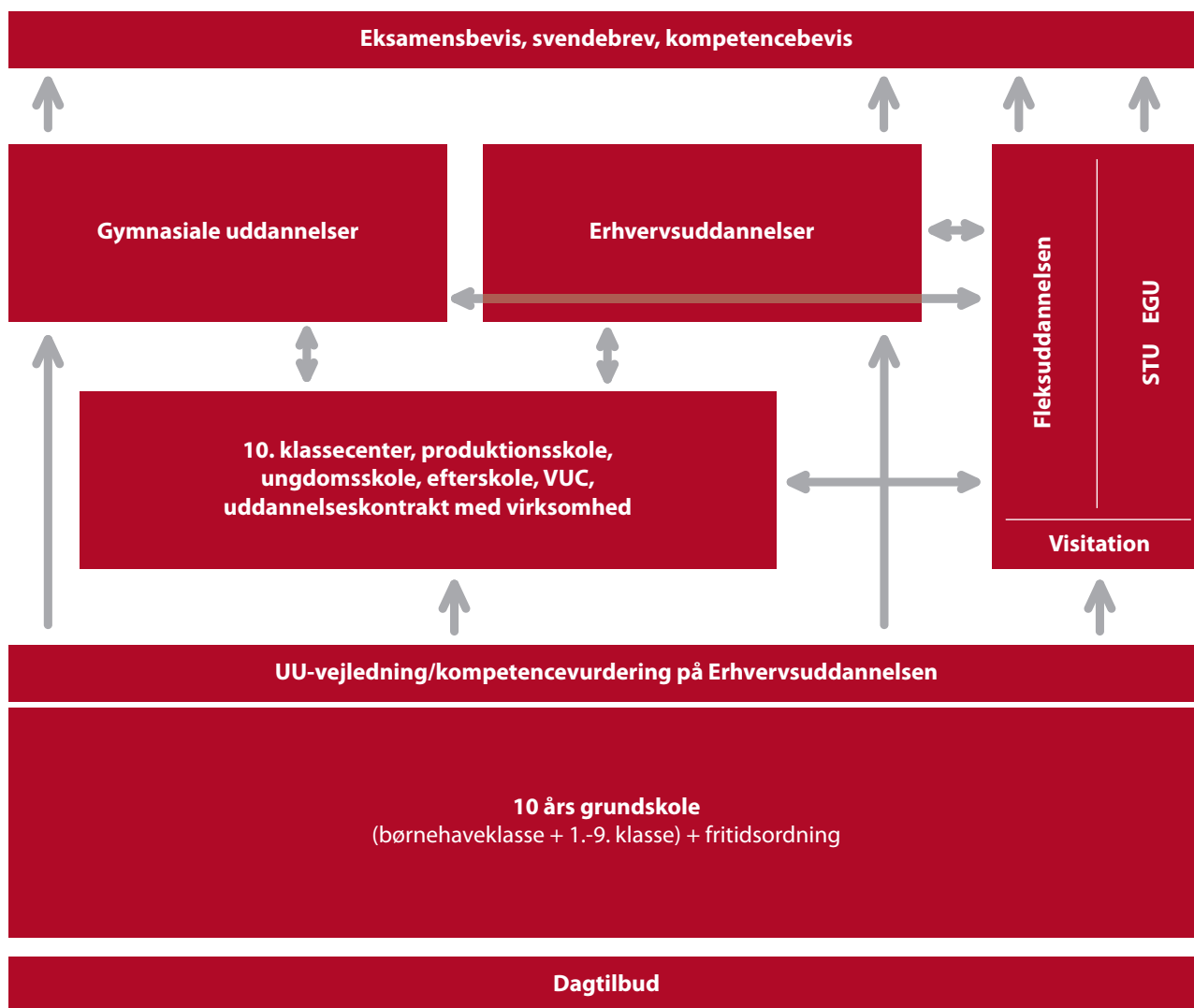
Uddannelsessystemet indrettes, så unge ikke automatisk bliver puttet i de allerede eksisterende tilbud. I stedet skal uddannelsessystemet udfordre de unge på, hvad de kan, og hvad de har lyst til at nå. Tilbuddene skal være differentierede og fleksible. Det skal være muligt at stykke elementer sammen, der tilsammen giver kompetencer svarende til en erhvervs- eller studiekompetencegivende uddannelse. For nogle er det mest realistiske en ny type uddannelseskontrakt, hvor de starter på et job, men med en klar aftale med både den unge og arbejdsgiveren om, at der gradvis bygges uddannelse på.

16. Ny formålsparagraf for 13 års uddannelse

Med ca. 10-20 års mellemrum revideres folkeskolens formålsparagraf. Ændringerne siden 1970'erne har båret præg af, at alle gode viljer er blevet repræsenteret med forskellige plusord om alt fra ligestilling, miljøet, åndsfriheden, det danske, det internationale osv.– uden en egentlig gentænkning af en fremtidsorienteret og sammenhængende formålsparagraf. Med indførelse af 13 års uddannelse skal der gennemføres en bred debat om en ny overordnet formålsparagraf, der favner de grundlæggende formål for en udvidet uddannelsespligt. Der skal fortsat være særskilte formålsparagraffer for de enkelte uddannelsesveje. Men bl.a. folkeskolen trænger også til en åben debat om en fornyet og forbedret formålsparagraf, der præciserer målene for fremtidens skole.

5. Sådan ser 13 års uddannelse ud

Modellen herunder viser, hvordan de forskellige veje til 13 års uddannelse vil se ud. Under modellen beskrives de forskellige elementer for at realisere uddannelsesløftet til alle.

Beskrivelse af modellen:

17. Sammenhæng mellem daginstitution, grundskole og fritidsordning

Daginstitutionerne spiller en afgørende rolle for at udvikle små børns sociale, motoriske, sproglige mv. kompetencer. Det ligger uden for Uddannelseskommissionens kommissorium at forholde sig til daginstitutionerne, men det vil være oplagt at udvikle modeller, hvor læringen i daginstitutionerne ses i et tæt samspil med folkeskolen, både mht. indhold, ledelse samt lærer- og pædagogkompetencer. Det er veldokumenteret, at daginstitutioner kan bryde negativ social påvirkning fx gennem systematisk sprogtræning af børn med anden etnisk baggrund.

Fritidsordningerne kan integreres endnu tættere som en del af et udviklende læringsmiljø for børn i folkeskolen.

18. Den rigtige uddannelsesvej ad fordøren – ikke ad bagdøren

Med 13 års obligatorisk uddannelse fortsætter alle unge efter grundskolen *enten* direkte i en studie- eller erhvervskompetencegivende uddannelse *eller* gennemfører et merit- eller eksamensgivende uddannelsesforløb som oftest af et års varighed. Dette uddannelsesforløb er til den mindre gruppe af unge, som af personlige, faglige eller andre årsager ikke vil være klar til at fortsætte direkte på en erhvervsuddannelse eller gymnasial uddannelse. Til denne gruppe unge skal der tilbydes *forskellige veje med klare profiler*, herunder til den nye fleksuddannelse for de unge, der visiteres til den. På figuren er vist de forskellige uddannelsesveje: 10. klasse-center, produktionsskole, ungdomsskole, efterskole, VUC eller uddannelseskontrakt med en virksomhed.

19. Bedre vejledning direkte mellem uddannelserne

Langt de fleste unge får dækket deres behov for vejledning om uddannelsesveje fra grundskolen fra forældrene, kammeraterne, lærere, fra nettet og direkte fra de uddannelsesinstitutioner, de har interesse for. Den vejledning, som de unge derudover har brug for, får de fra en forbedret vejledning fra UU-centrene, og de modtagende og afgivende uddannelser. Det gælder også elever på længere brobygningsforløb til ungdomsuddannelserne, der skal have individuel vejledning af den modtagne institutions vejledere og undervisere med henblik på at kunne træffe et mere realistisk og kvalificeret valg om videre uddannelse. I dag er det alene UU-vejlederne, der skal følge op på uddannelsesplanen.

Gruppen af unge, der ikke umiddelbart er klar til at starte på en erhvervsuddannelse eller en gymnasial uddannelse efter 10 års grundskole, vil få en målrettet vejledning til den rette kombination af uddannelses tilbud og arbejde for den enkelte. Det skal ikke længere være sådan, at for mange unge umiddelbart starter på erhvervsuddannelsens grundforløb, skifter til forskellige grundforløb, drop- per ud og først efter et antal frafald og oplevelse af nederlag i bedste fald når det rette uddannelses- tilbud ad bagdøren.

20. Vejledning til uddannelse – ikke vejledning om uddannelse

Der er behov for at målrette den personlige vejledning yderligere, så den i endnu højere grad retter sig mod og rammer de udsatte unge, der har særligt behov for det, og som ikke i samme grad som flertallet kan trække på hjælp og støtte hos fx deres forældre. Det betyder, at den personlige vejledning skal ændres fra hovedsagelig informativ til i højere grad anbefalende vejledning. Der skal for denne gruppe elever vejledes mindre 'om uddannelser' og mere 'til uddannelser'. Samtidig skal vejledningen være mere knyttet til uddannelsesstederne. Hovedvejen for vejledning går direkte mellem skolen og den modtagende uddannelsesinstitution, og forløbet skal støttes af en gennemgående voksen, som den unge har en længerevarende relation til. Endelig skal der i endnu højere grad end i dag ske en systematisk overlevering af informationer om eleverne fra det ene uddannelsessted til det andet fx om sociale begivenheder i den unges liv af relevans for elevens læring, og om særlige støttebehov fx ordblindhed.

21. Kompetencevurdering af unge i risikogruppen

Der skal for alle unge i sidste semester ske en vurdering af, om de med rimelig sandsynlighed for succes kan gennemføre den ungdomsuddannelse, de ønsker at komme ind på, eller om der er forhold, der peger på, at den unge står med en betydelig risiko for nederlag og frafald på baggrund af deres faglige og eller sociale kompetencer. For den gruppe, hvor der er stor sandsynlighed for fra-

fald, skal der foretages en nøjere kompetencevurdering i samarbejde mellem skolen, UU-centeret og den uddannelsesinstitution, som den unge ønsker. På baggrund af kompetencevurderingen udarbejdes en uddannelsesplan, der knytter eleven til en af følgende tre modeller:

- kan ikke optages direkte, men anbefales et udviklings- og afklaringsforløb i en kombination af virksomhedspraktik og produktionsskole
- kan optages i et kombinationsforløb mellem produktionsskole/ungdomsskole for almen opkvalificering og med erhvervsrettet grundlæggende kvalificering på erhvervsskolen
- kan optages på det ønskede grundforløb i et turboforløb på erhvervsskolen (10-15 uger), en trådt sti (20 uger) eller et praktikerforløb (30 > uger)

I dag er det kun de gymnasiale uddannelser, der kan optage elever på baggrund af en konkret vurdering, der kan ende i et tilbud om en samtale eller optagelsesprøve. Samme mulighed eksisterer ikke på erhvervsuddannelserne. Den nye kompetencevurdering giver UU og den optagende skole mulighed for at henvise den unge til andre forløb som forudsætning for at kunne starte på en erhvervsuddannelse. Det er en forudsætning, at alle unge får et tilbud, som de kan forventes at lykkes med, og at ingen får lov til at falde igennem eller ud af systemet.

22. Forskellige veje fra grundskolen til en ungdomsuddannelse

I det 13-årige uddannelsesforløb vil det ikke være muligt at droppe helt ud af en uddannelsesvej efter grundskolen, sådan som det er i dag. Her vil den unge være i en af de skitserede uddannelsesveje minimum til den unge fylder 18 år.

Uddannelsesforløbet efter grundskolen skal gøre den unge klar til at tage en ordinær uddannelse, der er studiekompetencegivende eller erhvervskompetencegivende. Det betyder, at den unge efter dette uddannelsesforløb beskrevet i en uddannelsesplan er sikret at kunne starte på enten en erhvervs- eller gymnasial uddannelse, fleksuddannelsen, EGU eller STU.

23. Alle unge afslutter med et kompetencegivende bevis

Uanset hvilken uddannelsesvej, den unge vælger, vil uddannelsen kunne afsluttes med et eksamensbevis, et svendebrev eller et kompetencebevis, der giver adgang til videre uddannelse eller direkte til arbejdsmarkedet.

24. Alle unge under 25 år på kontanthjælp skal have en uddannelsesplan

Der skal oprettes en politisk ledelse i kommunerne med ansvar for, at alle unge får en ungdomsuddannelse. De nuværende forvaltningsmæssige systemer skal ændres, så vi får en administrativ ledelse til at løse den kommunale opgave omkring ungdomsuddannelse til alle. Der skal være sammenhæng mellem de tidligere dele af de kommunale uddannelses- og arbejdsmarkedsforvaltninger.

Arbejdsgiverne, både offentlige og private, har en forpligtelse til at sikre, at alle unge under 25 år uden en ungdomsuddannelse, de har ansat, har en uddannelsesplan. Uddannelsesplanen skal sikre, at den unge får en studie- eller erhvervskompetencegivende uddannelse, herunder at der er kvalitet i den læreplads eller det job, de har som unge under 25 år.

25. Styringstænkningen skal ændres

De incitamentsstrukturer og styringssystemer, som regulerer de forskellige uddannelsesinstitutioner har stor indflydelse på de resultater, som skabes. Måden man styrer på er dermed afgørende for, at alle får en ungdomsuddannelse. Den nuværende styringstænkning fremmer ikke i fornødent omfang samarbejde mellem institutioner. Samtidig opleves ukoordinerede og stærkt voksende ønsker om forskellige kontrol- og incitamentsstrukturer fra både ministerierne og kommunerne. Uddannelses-

kommissionen foreslår, at det nuværende styringskompleks underkastes en samlet evaluering og efterfølgende ændres. Ændringerne skal føre til bedre resultater, fremme enkelhed i systemet og samarbejde mellem parterne og skal understøtte professionalismen hos de grupper, som skal bidrage til, at flere unge får en uddannelse.

6. Principper for alle uddannelser i 13 års uddannelse

Der er mange veje gennem 13 års uddannelse. Men midt i mangfoldigheden skal der være nogle fælles, genkendelige principper, der dels vedrører selve undervisningen, dels sætter nogle rammer for undervisningens miljø og for det sociale liv.

26. Basale færdigheder så hurtigt som muligt

Nøglen til al viden er evnen til at læse og forstå. Derfor skal kravene til mundtlighed, læsning og skrivning ligge på et højt niveau og skal opnås af alle så tidligt som muligt i uddannelsen. Brugen af informationsteknologi hører med til de basale færdigheder, og skal integreres fra starten og igennem resten af uddannelsen i alle fag.

27. Fællesskab skaber ansvarlighed

En vigtig del af et 13-årigt uddannelsesforløb er, at lære barnet og den unge at indgå og handle i et menneskeligt fællesskab. Klassen skal være centrum for elevernes socialisering. Klassefællesskabet giver tryghed for den enkelte og stiller krav om ansvarlighed over for kammeraterne. Det skal ud over klassen som fast base være muligt at danne hold og grupper inden for klassen og på tværs af klasser og klassetrin.

28. Det praktiske, det musiske og det kreative styrkes

Det skal være et særkende for disse uddannelsesveje, at det praktiske, det musiske og det kreative indgår som en understrøm i de forskellige fag og ikke kun som selvstændige fag.

29. Tydelige og ansvarlige voksne

Børn og unge skal undervises, opdrages og have hjælp af vidende, ansvarlige voksne mennesker. Barnet og den unge skal opleve trygheden ved den voksnes rolle som rådgiver og vejleder. Der skal være omhyggelig hjælp til de, der ikke kan selv. Men en voksen skal også evne at give barnet og den unge frihed, når det kan selv.

30. Synlig og kompetent ledelse

Synlig og kompetent ledelse - ofte i form af et ledelsesteam - er et krav til alle uddannelsesinstitutioner. Ledelsens vigtigste opgave er at formulere, fastholde og fortsat udvikle institutionens pædagogiske og faglige profil. Ledelsen skal støtte og inspirere personalet samt sørge for efteruddannelse, hvor der er behov herfor.

31. Lærerne har ansvaret for undervisningen

Lærerne er nøglepersoner i hele uddannelsen. Deres professionelle status er, at de er eksperter i undervisning og formidling af deres fag. Lærerne skal være fagligt kompetente i de fag, de underviser i, samt være i stand til fortsat at dygtiggøre sig. Lærerne skal i deres undervisning være inspirerende og fleksible samt lydhøre over for elevernes behov og ønsker. Lærerne har ansvaret for elevernes trivsel, såvel individuelt som i fællesskabssammenhænge. Lærerne skal være innovative. De skal kunne indgå i tværfaglige forløb og samarbejde med kolleger og samarbejdspartnere uden for det nære undervisningsmiljø. Det skal være muligt med andre undervisere end læreruddannede i uddannelserne.

32. Et sundt liv er forudsætning for viden.

Indlæring af færdigheder og tilegnelse af viden er blandt hovedmålene for 13 års uddannelse. Men en afgørende forudsætning for at dette kan ske er, at børnene og de unge er i god fysisk form.

Dette betyder for det første, at børnene og de unge *hver dag* hele uddannelsesforløbet igennem skal deltage i en eller anden form for fysisk aktivitet.

For det andet skal samtlige elever *hver dag* får sund og nærende kost som en helt naturlig del af en samlet undervisningsdag.

33. De fysiske rammer skal være i top

Mennesker påvirkes af det miljø, de lever og færdes i. Derfor skal uddannelsesstederne udstråle respekt for lærere og elever gennem kvalitet i bygninger og indretning. Rammerne skal være funktionelle, æstetiske og stimulerende for forskellige måder at undervise på, så lærere og elever inspireres i deres daglige arbejde.

34. Undervisningsmaterialer og prøveformer der virker

Alle undervisningsmaterialer skal være tidssvarende og hensigtsmæssige og skal fornyes med rimeligt korte intervaller. Undervisningsmaterialer skal løbende afprøves, vurderes og anbefales for hele den 13-årige uddannelse. Der skal være sammenhæng mellem undervisningsmaterialer og undervisnings- og prøveformer herunder mulighed for gruppeeksamen.

35. Demokrati skal praktiseres

Undervisningen skal i dagligdagen praktisere demokrati. Eleverne skal i forhold til alder og modenhed inddrages i drøftelser af undervisningens indhold og arbejdsformer. De skal lære, at indflydelse forpligter, og at de aktivt skal bidrage til fællesskabet og give plads til hinandens forskellighed.

36. Uddannelsen som en del af det omgivende samfund

Uddannelsen skal stå i vekselvirkning med det omgivende samfund både med det private erhvervs- liv, offentlige institutioner, foreningslivet, organisationer m.v. Undervisningen kan ofte foregå uden for de forskellige uddannelsers rammer; i naturen, på institutioner og virksomheder – og uden for landets grænser.

37. Glæden ved at lære mere

Børnene og de unge bruger 13 år på at uddanne sig. Det er lang tid af et menneskes liv. Derfor er det vigtigt at glæde skal være gennemgående i hele uddannelsen: Glæden ved at gå i skole, glæden ved at blive klogere, glæden ved at gøre sig umage, og det lykkes, glæden ved at være sammen med andre – kort sagt: Glæden ved livet, og glæden ved at have lyst til at lære endnu mere - hele livet.

7. Folkeskolen som grundlag for 13 års uddannelse

Folkeskolen skal forberede alle til mindst 13 års kompetencegivende uddannelse. Enten en erhvervskompetence eller en studieforberegende kompetence. Da børn er vidt forskellige i evner, identitet og social baggrund, skal folkeskolen på en helt anderledes ambitiøs måde tænke boglig og praktisk viden sammen. Kodeordet er faglig seriøsitet og nærvær, uanset om faget er matematik eller billedkunst, emnet Blicher eller rundbold. Ingen faglighed uden dannelse, og ingen dannelse uden seriøs faglighed. Skoledagen i Danmark er meget kort og meget boglig. Der forventes hjemmearbejde for at kompensere for den korte skoledag. Der er et lavt minimumstimetal til de store fag. Og der er et skarpt pædagogisk skel mellem boglig skoletid og fri legetid i fritidsordningen. Der er brug for et anderledes syn på uddannelse, hvor alle børn skal have mest mulig undervisning – men på nye måder. Ved at se på børnenes dag i en sammenhæng, kan alle børn lære mere, samtidig med at der kan sættes ind mod de sociale skel blandt elevernes hjemmebaggrund.

38. Folkeskolen er den vigtigste dannelsesinstitution

Folkeskolen er den vigtigste dannelsesinstitution i Danmark, og den er for de fleste både effektiv og rummelig. Eleverne modtager her basal viden og færdigheder på en lang række områder. De får indsigt i det danske samfunds og den danske kulturs skrevne og uskrevne regler. De opdrages til som individ at indgå i et forpligtende fællesskab. Folkeskolens elever har en stadig mere blandet baggrund både socialt, etnisk og kulturelt. Det er en styrke, at folkeskolen er for alle og repræsenterer den mangfoldighed, der er i samfundet. Desto vigtigere er det at fokusere på de fællesskabsbærende dannelseselementer og huske, at trivsel og faglighed er hinandens forudsætninger.

39. Alle børn skal lære mere

Hver femte elev forlader folkeskolen uden kompetencerne til at tage en ungdomsuddannelse. Årsagerne hertil er mange, men der er dog et gennemgående træk. En stor del af undervisningen er baseret på boglige traditioner med brug af abstrakte begreber, teorier og et dertil hørende kompliceret sprog. Det går fint for elever, der kommer fra bogligt orienterede hjem. Men omkring to tredjedele af eleverne i folkeskolen i dag kommer fra hjem, hvor forældrene ikke har lange eller mellemlange uddannelser, og for hvem teori og abstrakte begreber ikke hører med i hverdagslivet. Børnene fra disse hjem møder i skolen en anden og mere boglig kultur, som de står fremmed overfor, og som forældrene i sagens natur heller ikke kan hjælpe dem med.

40. De første år skal læsning og fællesskabet på plads

Elevens første år i børnehaveklasse og 1.-3. klasse er afgørende på flere måder. Eleven skal så hurtigt som muligt have læsning, mundtlighed og skriftlighed på plads som forudsætning for at kunne lære mere i alle fag. Alle elever bør lære at læse ved udgangen af første klasse. Hvis de ikke kan, skal de modtage et særligt forløb, så de så hurtigt som muligt lærer at læse. I indskoling bliver eleven en del af et fællesskab. At lære at indgå i et fællesskab, at dæmpe egne krav og ønsker og blive en ansvarlig del af helheden er af afgørende betydning for barnet selv og for det samfund, som klassen og hele skolen udgør. Der skal være loft over klassestørrelsen, så det er muligt at gennemføre undervisningsdifferentiering og give eleverne så meget undervisningstid med en lærer som muligt.

41. Specialundervisning der virker

Elever, der har vanskeligheder med at følge undervisningen, skal have hjælp. Der skal sættes ind så tidligt som muligt og allerede ved skolestart. Der skal udvikles speciallæreruddannelse og efter- og

videreuddannelse til flere. Alt efter den enkelte elevs behov kan undervisningen gives i klassen, i hold eller på anden vis. Det afgørende er, at specialundervisningen ikke stempler en elev, men at klassefællesskabet også her er omdrejningspunktet.

42. Det praktiske og eksperimenterende skal ind i folkeskolen

Eleverne skal møde alle tilværelsens områder: det tekniske, videnskabelige, musiske, håndværket mv. Et bredt spektrum af viden er forudsætning for det, der er målet: Stærk faglig ballast og almen dannelse. Og det er der brug for inden for alle områder, som eleverne efter endt uddannelse fortsætter med. Uanset om man skal være håndværker, sygeplejersker eller akademiker. Vejen til viden behøver ikke at være så boglig og akademisk, som den nogle steder er. Viden kan også erhverves gennem eksperimenter, konfrontation med virkeligheden, opsøgende og undersøgende arbejde og praktiske færdigheder. Fagene kan "udliciteres" så eleverne kan gennemføre dem i fagmiljøer fx i erhvervsuddannelsernes værksteder, i kantiner (evt. skolens egen) og derigennem undervises af andre fagfolk i relevante miljøer. Eleverne skal ud i samfundet og se og lære, og samfundet skal ind i skolen og forklare og demonstrere.

43. Kreativ tænkning ind i alle fag

De traditionelle såkaldte fagfag: dansk, matematik, historie, sprog, geografi, fysik m.fl. indgår naturligtvis i uddannelsesforløbet. Men det skal samtidig være et særkende, at det praktiske, det musiske og det kreative er en del af hele folkeskolen. Ikke bare som selvstændige fag men som en pædagogisk "understrøm" i fagfagene. Det praktiske, det musiske og det kreative er vitalt for, at børn og unge udvikler selvstændighed, skaberevne, tro på egne evner, social ansvarlighed, evne til at tage vare på sit liv – og glæde sig over det. 'Learning by doing' skal komme til ære og værdighed igen.

44. IT-revolution i uddannelserne

Det er et selvstændigt formål at udvikle både elevernes og lærernes IT-kompetencer, men IT skal også bruges som et praktisk instrument til at lade eleverne eksperimentere med ny viden. Der er brug for en IT-revolution i folkeskolen, hvor alle elever får en bærbar pc, og undervisningslokalerne udstyres med interaktive tavler m.v., så computeren og nettet bliver en naturlig del af undervisningen.

IT skal indgå sammen med undervisningssystemer af høj kvalitet; med grundbøger, arbejdsbøger, lærervejledninger, IT/AV-støtte, forældrekommunikation, evaluering, lektier og tests indbygget. Der skal være fokus på udvikling og vedligeholdelse af hardware og infrastruktur, ligesom der skal være faguddannede til drift af de stadigt voksende IT-systemer.

45. Frihed til at etablere helhedsskoler

Der skal være frit valg for kommunerne til at etablere forskellige slags folkeskoler, lige fra skoler med særlige profiler til helhedsskoler, uden at skulle søge dispensation hos ministeren. Helhedsskolerne skal forene skoletid og fritidshjemstid med tid, ro, sammenhænge, faglig fordybelse og leg. Med tid til idræt, motion og ordentlig mad. Med forskellige faglige linjer, som det kendes fra efterskolerne. Og tid til at lave lektierne i skoletiden eller skolefritidsordningen i lektiecaféen sammen med en lærer. Idrætsforeninger, fritidsorganisationer m.v. skal kunne samarbejde med helhedsskolerne om linjer og aktiviteter som en del af den nye og længere skoledag.

46. Styrket skole/hjem-samarbejde

Skolen skal bakkes op af forældrene gennem fx forældrekontrakter ved skoleindskrivningen, hvor det fælles ansvar for eleverne præciseres. Det betyder bl.a. accept af læreren som autoriteten, forstå-

else for skolen som et socialt fællesskab, at eleverne gør sig umage, at uro og mobning er uacceptabelt, og at børnene er fysisk og psykisk i stand til at modtage undervisning. Men forpligtelsen er gensidig. Det betyder fx også, at skolen forpligter sig til, at der nærmest skal udbryde krig, for at undervisningen skal aflyses. Forældrene skal opleve, at skolen er den vigtigste vidensinstitution i samfundet.

9. Ny uddannelsesvej: Fleksuddannelsen

Selv om folkeskolen som led i et 13 års uddannelsesforløb satser mere målrettet på at forberede elevernes videre vej gennem uddannelserne, vil ikke alle unge passe ind i de ordinære uddannelsesveje. Nogle unge vil have brug for et andet tilbud. Men løsningen er ikke at oprette en ny ungdomsuddannelse, hvis kompetencer der ikke er efterspørgsel på. I stedet skal rammerne omkring de eksisterende ungdomsuddannelser kunne kombineres på tværs eller med længere tid, så alle unge kan gennemføre mindst 13 års uddannelse med et afsluttende kompetencebevis.

47. Oprettelse af fleksuddannelsen

Der oprettes en uddannelsesvej, vi kalder fleksuddannelse. Målgruppen for fleksuddannelsen er:

- a. unge, hvor der er en overvejende sandsynlighed for, at de vil falde fra en almindelig ungdomsuddannelse,
- b. unge, der er faldet fra en ungdomsuddannelse og
- c. unge, der er endt i en uddannelsesmæssig blindgyde.

Uddannelseskommissionen anslår, at ca. 10 til 15 pct. af en årgang inden deres 25. år vil kunne gennemføre en kompetencegivende uddannelse via fleksuddannelsen.

48. Hvorfor behov for en fleksuddannelse

Der eksisterer allerede i dag muligheder for at lave individuelle uddannelsesforløb. Men systemet er for det første begrænset af en manglende institutionel forankring, så den unge risikerer at ryge rundt mellem forskellige systemer og mange forskellige professionelle voksne. For det andet har de nuværende individuelle uddannelsesforløb ikke et officielt samlende navn og er svære at markedsføre som en attraktiv og kompetencegivende uddannelsesvej for en bestemt gruppe af unge. For det tredje har især den målgruppe, som de individuelle forløb er rettet mod, brug for en fast ramme, en social base sammen med andre unge – klassefællesskabet – og få gennemgående voksne. Disse behov skal fleksuddannelsen kunne løse.

49. En skræddersyet uddannelse der benytter sig af klassefællesskabet

En fleksuddannelse henvender sig til unge, der har brug for mere hjælp til at tage en uddannelse. Det er altså den modsatte mekanisme af hvad den tidligere ”frie ungdomsuddannelse” reelt tilbød: Individualiserede forløb for stærke elever. De fleksible veje skal tage højde for, at de unge har brug for et stærkt sammenhold med andre unge, så de kan støtte hinanden, og at nogle har brug for mere hjælp til at finde og udfolde deres særlige kompetencer. Samtidig skal tempoet i flere tilfælde være langsommere. Det kan fx ske ved, at der skabes et hold af unge, der følger hinanden i det samme fleksible uddannelsesforløb, eller ved at der gives mulighed for, at nogle hold kan gennemføre en ordinær ungdomsuddannelse på længere tid end normeret og med mere støtte.

50. Visitation og gennemgående vejledning

De unge skal visiteres til fleksuddannelsen via UU-centrene. Visitationen skal ske i et samarbejde mellem den afgivende uddannelsesinstitution (fx folkeskolen eller erhvervsskolen), den modtagende institution og den unge selv. Der er derfor ikke fri adgang til fleksuddannelsen, ligesom der fx heller ikke er det til produktionsskolen.

Visitationen udløser to ting:

- at der stilles et økonomisk beløb til rådighed, der følger den unge gennem uddannelsessystemet.

- at den unge får tilknyttet en gennemgående uddannelsesvejleder enten fra UU eller den modtagende institution. Det er uddannelsesvejlederen, der har ansvaret for, at der er progression i uddannelsesforløbet, og at der tilknyttes den fornødne professionelle hjælp, fx en socialrådgiver eller en psykolog, som forudsætning for den unges gennemførelse.

51. Fleksuddannelsen giver veldefineret kompetence på forskellige niveauer

Fleksuddannelsen giver en veldefineret kompetence. Men den nye uddannelsesvej vil ikke give de samme kompetencer som en af de ordinære ungdomsuddannelser, men skal enten:

- give adgang til en ungdomsuddannelse
- give elementer fra en uddannelse, der giver kompetence til dele af et faglært arbejde
- give kompetencer til en videregående uddannelse
- give et svendebrev
- give en voksenuddannelse (senere fx via VUC eller AMU)

En fleksuddannelse kan i tid strækkes som en harmonika. Hvis den unge besidder de fornødne kompetencer, er der intet til hinder for, at den unge kan tage uddannelsen i et hurtigt tempo. Men mest sandsynligt er det, at den unge har brug for mere tid og støtte, og skal bruge flere år end normeret på at opnå en af ovenstående kompetencer. Afgørende er, at der ligger en klar uddannelsesplan for den enkelte, der beskriver slutmålet.

52. Lovgivningsmæssig ramme for fleksuddannelsen

Det skal udformes en lovgivningsmæssige ramme herunder formålsbeskrivelse for fleksuddannelsen svarende til lovgivning for de øvrige ordinære uddannelser som de gymnasiale, erhvervsuddannelser, EGU og STU.

53. Eksempler på fleksuddannelsen rettet mod arbejdsmarkedet

En fleksuddannelse kan have til formål at give unge kompetencer til at gennemføre en erhvervsuddannelse eller opnå erhvervskompetencer. Formålet er at give den unge længere tid og mere støtte til at tage en uddannelse samt sikre, at der kan kompenseres for de eventuelt manglende sociale kompetencer og hjælpe dem med deres personlige problemer. Et uddannelsesforløb kan eksempelvis være:

- At skoletiden i en EUD omlægges til at være senere i forløbet, eller at uddannelsen tages på længere tid.
- At der opnås kompetencer gennem et efterskole- eller højskoleophold, der hjælper den unge til lettere at kunne tage en egentlig erhvervsuddannelse.
- At der opnås kompetence gennem moduler gennemført på tværs af indgange og uddannelser, fx forskellige ”iværksætter/assistent med profil”.
- At der etableres forløb, der starter allerede i folkeskolens ældste klasser, som rækker ind i erhvervsuddannelserne, som det kendes fra erhvervsklasserne i folkeskolen.
- At der opnås kompetence gennem tæt tilknytning til en virksomhed, ved at der indgås en uddannelseskontrakt med en arbejdsplads. Ordningen henvender sig både til unge, der er skoletrætte, unge der falder fra en ungdomsuddannelse, og unge der har taget en gymnasial uddannelse, men som ønsker en erhvervsfaglig uddannelse.
- Ordningen adskiller sig fra mesterlære ved, at mesterlæreren har et bestemt tidsforløb, hvor det i dette uddannelsesforløb er fleksibelt, og at den unge er blevet visiteret til en uddannelseskontrakt. I dag bruges mesterlæren især af ressourcestærke unge, der har en læreplads på hånden, og som ønsker at ’springe’ erhvervsskolen over. Ordningen adskiller sig også fra

EGU'en, fordi den er for de unge, der vil kombinere EGU med flere uddannelseselementer som sprogskole, højskoleophold mv.

54. En fleksuddannelse rettet mod videregående uddannelse

Fleksuddannelsen skal også kunne anvendes til at give unge kompetencer til at gennemføre en almindelig gymnasial uddannelse, eller give dem en uddannelse, der giver de fornødne kvalifikationer til at blive optaget på en videregående uddannelse. Den enkeltes forløb vil blive individuelt tilrettelagt, men med det sigte, at den unge ikke skal være alene i læringsituationen. Undervisning foregår på hold, så der altid er et fast tilhørsforhold for den unge. Et uddannelsesforløb kan eksempelvis være:

- at tage en hf på 3 år eller stx, htx eller hhx på 4 år. Det ekstra år skal være en indslusning til et gymnasialt forløb, for unge der ikke har været målrettede mod en gymnasial uddannelse men vurderes at have evnerne. I introåret, som foregår i et gymnasialt miljø, forberedes de unge både fagligt i bl.a. dansk, matematik og engelsk og studiemæssigt i fx problemorientering og skriftligt arbejde, så de rustes til både at vælge og gennemføre den rette gymnasiale uddannelse. Forløbet vil desuden kvalificere til optagelse på en erhvervsuddannelse. De unge skal både have mere træning og længere tid.
- at kombinere højskolen og gymnasiet: Mange unge falder fra et uddannelsesforløb på grund af personlige eller sociale problemer. Den unge skal have mulighed for at skifte miljø med de muligheder for 'en ny start,' det giver. Højskoler får derfor muligheden for at tilbyde gymnasiale fag. Herved kan en elev tage et eller flere enkelte fag på en højskole, der enten giver dem mulighed for fortsætte i gymnasiet eller giver dem et andet tilbud, der sikrer optag på en videregående uddannelse. Et forløb på en højskole kan give eleverne det fornødne sociale sammenhold og tætte voksenrelationer hele døgnet, der kan støtte deres udvikling af sociale kompetencer.

10. Erhvervsuddannelserne og de gymnasiale uddannelser

Langt de fleste unge fortsætter i en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse efter folkeskolen. Sådan skal det også være i fremtidens obligatoriske 13 års uddannelse. Den gymnasiale vej eller erhvervsuddannelsesvejen er de hovedspor, som skal være attraktive for langt de fleste unge. Alligevel er det ikke lykkedes at hæve andelen af unge, der gennemfører en erhvervs- eller studieforberedende uddannelse. Tværtimod er der færre, der gennemfører en ungdomsuddannelse i dag end tidligere. Vi skal helt tilbage til begyndelsen af 1990'erne for at finde færre, der gennemførte en ungdomsuddannelse.

Med en fornyet folkeskole, bedre adgangsveje gennem afklaringsåret for de unge, der har brug for det, mere effektiv vejledning mv., som foreslås i anbefalingerne, vil langt flere unge starte på den rigtige uddannelsesvej fra starten og blive fastholdt – frem for at vælge at droppe ud eller skifte uddannelse undervejs. Men der er også nogle barrierer i hele opfattelsen af de gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelserne, som er med til at fastholde et skævt søgemønster og øge frafaldet.

55. Kulturkamp imod det danske uddannelseshierarki

I den danske uddannelsesverden hersker der et skadeligt uddannelsessnobberi. Jo længere uddannelse, jo vigtigere er du. Uddannelsesundersøgelser peger på, at unge i høj grad vurderer ungdomsuddannelserne som et hierarki – snarere end en palet – af muligheder, hvor de gymnasiale uddannelser ligger klart højere på rangstigen end erhvervsuddannelserne. Det er problematisk, fordi det stærke fokus på en gymnasial uddannelse har været med til at overskygge kvaliteterne ved de øvrige uddannelsesveje.

Den hierarkiske opfattelse af ungdomsuddannelserne, hvor det almene gymnasium er det mest søgte, har været med til at overskygge alle kvaliteterne ved de øvrige uddannelsesveje og har præget undervisningens indhold i folkeskolen og i vejledningen for ensidigt. Uddannelsessektoren skal være langt bedre til at lede og vejlede unge dertil, hvor de vil få det bedste liv. Og forældrene, som stadig hører blandt de rådgivere, som børnene lytter mest til, skal informeres om mulighederne i hele viften af uddannelsesveje og ikke primært det almene gymnasium

56. Respekten tilbage til erhvervsuddannelserne

Det danske erhvervsuddannelsessystem rummer en lang række kvaliteter, som andre lande kigger misundeligt efter. Det er en anerkendt uddannelse på et højt fagligt niveau på lige fod med de øvrige ungdomsuddannelser. Vekseldannelsesprincippet sikrer en klar sammenhæng mellem uddannelse og arbejde, og udviklingen af en stærk faglighed og faglig identitet undervejs i uddannelsesforløbet. Men samtidig står erhvervsuddannelserne i dag overfor store udfordringer, der ikke mindst kommer til udtryk ved store frafaldsproblemer på en del erhvervsuddannelser. Det har betydet, at erhvervsuddannelserne i den samfundsmæssige debat har fået et negativt image. I dag hersker der blandt mange unge en forestilling om, at kan man ikke blive andet, kan man da altid få en erhvervsuddannelse.

Erhvervsuddannelserne skal i dag modtage alle elever, der søger, uanset om de har de fornødne faglige forudsætninger for i udgangspunktet at kunne gennemføre en erhvervsuddannelse eller ej. Erhvervsuddannelserne forventes både at rumme fagligt og socialt svage unge og fagligt dygtige unge, der ønsker at gå erhvervsvejen. Og erhvervsuddannelserne skal således rumme en langt mere differentieret og polariseret elevgruppe end de gymnasiale uddannelser. Det er vigtigt at fastholde bredden i elevgruppen på erhvervsuddannelserne. Men samtidig er det vigtigt at udvikle uddannelsesstil-

bud, der appellerer til og fastholder fagligt stærke unge. Erhvervsuddannelserne må ikke fremstå som en uddannelsesmæssig 'dead-end'. Derimod skal muligheden for efter- og videreuddannelse stå klart for de unge.

57. Reform 2010: Ansvar for fælles læring

De danske erhvervsskoler blev udsat for et pædagogisk forsøgsprojekt med vedtagelsen af reform 2000 – med øget frafald til følge. Modestrømningen om det diffuse begreb ”ansvar for egen læring” blev grundstammen i reformen af erhvervsuddannelserne i 2000. Klassen som social enhed forsvandt og blev erstattet af individuelle uddannelsesplaner og rullende optag af elever på forskellige moduler. Konsekvensen er erhvervsskoler, hvor mange bogligt svage elever har fået ansvaret for deres eget studieforløb uden en stærk social basis bygget op om få, tydelige og kompetence voksne undervisere. Organiseringen står i skærende kontrast til gymnasieskolens trygge rammer, der langt hen ad vejen er en fortsættelse af folkeskolens klassestrukturer og fællesskab.

Reform 2000 skal erstattes af *Reform 2010: Ansvar for fælles læring*. Erhvervsuddannelserne skal have tydelige faglige profiler, og der skal på skoleforløbene ske en styrkelse af fællesskabet og det sociale miljø. Det skal fx ske ved at give mulighed for at oprette mindre hold, så der er mere lærer-tid til alle. Det skal samtidig være slut med såkaldt lærerfri undervisning. Al undervisning skal være lærerstyret, ligesom eleverne altid skal kunne få vejledning fra en lærer.

58. Praktikken, fagidentitet og voksne fællesskaber i centrum for erhvervsuddannelserne

Erhvervsuddannelserne skal tænkes på en ny måde. Først og fremmest skal vi væk fra forestillingen om, at en erhvervsuddannelse kan sammenlignes med en gymnasial uddannelse. I de unges bevidsthed er det lærepladsen, der er den primære uddannelsesplads. 2/3 af uddannelsestiden foregår i virksomheder, dvs. at læring og socialiseringen til arbejdslivet er integreret. Erhvervsuddannelserne tilbyder de unge arbejdsopgaver, der har konkret betydning for andre; man deltager i fællesskaber med voksne i praktikken, bliver en del af en fagkultur/fagidentitet, der er en fysisk dimension i uddannelsen, og den peger frem mod et specifikt arbejde.

Det forudsætter veluddannede undervisere, der løbende opdateres i faget og i ny teknologi. Kvaliteten i skolepraktikken skal forbedres, så de unge undervises af svende, og der sker en egentlig produktion, som kan sælges eller anvendes på et marked. Der skal også etableres muligheder for at tage dele af uddannelsen, herunder praktikken, i udlandet. Endelig skal den almene del af erhvervsuddannelsen fastholdes, så viden om samfundsforhold, mulighed for at læse sprog samt opnå kompetencer i en række grundfag som dansk, matematik mv. er en integreret del af de kompetencer, som en faglært uddannet i Danmark har med sig.

59. Virksomhederne skal komme til de unge

Når vi diskuterer erhvervsuddannelser og frafald tenderer debatten til udelukkende at fokusere på skoleforløbet og antallet af praktikpladser. Det er forkert. Erhvervsuddannelserne i Danmark er velkendt for deres kvalitet i vekselvirkningen mellem uddannelse på skole og uddannelse på arbejdspladsen. Kvaliteten af uddannelsespladsen kan blive bedre. Praktikstederne må også tage deres ansvar for frafald. For længe har det været de unge, der stod med hatten i hånden og tiggede om en praktikplads. Det system skal vendes om. Det skal være virksomhederne, der tigger de unge om at komme i praktik hos dem.

Det økonomiske incitament skal ændres, så det bliver en større økonomisk gevinst at have en lærling, mens det bliver dyrt ikke at tage en lærling. De, der tager lærlinge, belønnes, mens de, der er

free-rider, betaler. Skolepraktikken skal kunne skrues op og ned alt efter udviklingen i antallet af praktikpladser i virksomhederne, så alle unge reelt får en færdiggørelsesgaranti, hvis de vælger erhvervsuddannelsesvejen.

60. Obligatoriske læsetræningsstøtte og studiecafé

For at fastholde eleverne skal der indføres obligatoriske læsetræningskurser af uddannede læsevejledere samt obligatorisk studiecafé på både de gymnasiale og erhvervsrettede uddannelser. De obligatoriske tilbud skal være for elever, der henvises dertil enten af læsevejlederen eller studievejlederen i samarbejde med elevens lærere. Studiecaféerne skal ikke kun være for hjælp med lektier, men skal også tilbyde bredere hjælp, så fx også de dygtige elever får vejledning til endnu bedre udnyttelse af deres evner.

61. Idræt på erhvervsuddannelserne og på hhx og htx.

For at fremme sundhed og det sociale sammenhold på erhvervsuddannelserne og hhx/htx, skal idræt være en del af det almene forløb eller grundforløbet, sådan som det også er på det almene gymnasium. Ud over de positive effekter idræt har på sundhed, vil det være med til at styrke sammenholdet blandt elever i en klasse på en erhvervsuddannelse og skabe et attraktivt uddannelsesmiljø.

62. Sociale taxametre til erhvervsskoler og gymnasier

Elevgrundlaget for de erhvervs- og studieforbereende uddannelsesinstitutioner er forskelligt. Derfor skal de også behandles forskelligt. Der indføres sociale taxametre, som tilfører ekstra midler til skoler med betydelige ekstra opgaver. Taxametrene skal tage højde for, at nogle erhvervsskoler har særligt mange elever med ressourcsvg hjemmebakgrund, mens nogle gymnasier har særlig mange unge fra familier uden boglig uddannelsestradition. Sociale taxametre vil fx betyde ekstrabevillinger til gymnasier og erhvervsskoler, der ligger i udkantsområder med lavt uddannelsesniveau, samt skoler der ligger i bydele med mange socialt udsatte etniske minoriteter.

63. Uddannelse på kost- og erhvervsskoler

For at alle kan få en ungdomsuddannelse kræver det en bred palet af tilbud. Især skal der være tilbud til den gruppe af elever, der har personlige problemer. For denne gruppe kan et tilbud om en ungdomsuddannelse på en kost- og erhvervsskole være en god løsning. Det vil også gøre det attraktivt at søge mindre søgte erhvervsuddannelser, selvom der er lang transport. Det skal understøttes, at elever i højere grad bor ved uddannelsesinstitutionen, sådan som eleverne på en efterskole eller idrætshøjskole.

64. Få professionerne ind i gymnasierne og hf

De gymnasiale uddannelser uddanner ikke kun til universitetet. De giver studieforbereende kompetencer til alle videregående uddannelser, også eksempelvis til sygeplejerske-, pædagog- og læreruddannelserne. I løbet af de forskellige gymnasiale uddannelser skal der kunne ske en orientering mod det, man vil efterfølgende, uden at universitetet står som det eneste, der har værdi. Ligesom der er praktik i folkeskolen, skal der også være obligatoriske praktikforløb i gymnasiet, på virksomheder og videregående uddannelser. Der skal etableres sommerskoler i samarbejde med henholdsvis professionshøjskolerne, erhvervsakademierne og universiteterne. Der skal etableres muligheder for at tage et længere praktik- eller studieophold i udlandet, som kan give merit fx ved at løfte et B-niveau til et A-niveau. Samtidig skal mulighederne for at tage praktikuger i Danmark undervejs styrkes, herunder sommerskoler på virksomhederne.

65. Anvendelsesorienteret faglighed i gymnasiet

Gymnasierne uddanner omkring halvdelen af en ungdomsårgang, og uddannelsernes indhold og undervisningsmiljø skal kunne rumme unge fra både studievante og uddannelsesfremmede miljøer. Det kræver, at den teoretiske undervisnings anvendelighed bliver tydeligere og meget virkelighedsnær, og at de nødvendige begreber og teorier i højere grad læres med udgangspunkt i empiri og konkrete projekter. Sagt med andre ord, er det vigtigt at lære metoder – men man lærer metoder ved at bruge metoder. Der skal være samspil mellem teori og praksis samt faglighed og tværfaglighed. Undervisningen i de enkelte fag skal i perioder kobles til anvendelses- eller virkelighedsnære cases og undervisningsforløb, og studiekompetencerne skal afprøves og udvikles i forbindelse med konkrete faglige projekter. Projekter, fag og studieretninger på tværs af de gymnasiale uddannelser skal være en mulighed.

66. Etablering af Centre for ungdomsuddannelser

De forskellige veje til 13 års uddannelse bør så vidt muligt etableres i et campus-miljø eller et Center for ungdomsuddannelser. Det er 'centre uden mure', dvs. et organisatorisk fællesskab. Det giver bedre muligheder for et frugtbart samarbejde på tværs af uddannelser og mellem uddannelser, så der hurtigt kan følges op på alle unge, da dialogen mellem vejlederne på de enkelte uddannelser vil være nemmere. Det danner basis for udvikling af lærer- og ledelsessamarbejder på tværs, og hvis man er placeret fysisk sammen, giver det bedre mulighed for at bruge lokaler, laboratorier og værksteder på tværs samt bedre service i form af fx biblioteker, skolepsykologer, socialrådgivere og medie-værksteder. Endelig kan det udvikle det sociale sammenhold gennem fester og sociale arrangementer, da der vil kunne tilbydes langt flere tilbud til de unge. Det er dog afgørende, at der fortsat sættes fokus på nærheden til den enkelte elev, som ikke må "drukne" på et stort center.

Det vil være oplagt at samle disse uddannelsesveje og vejledningsfunktioner i centrene: De gymnasiale uddannelser, eventuelt erhvervsuddannelserne, 10. klasse, produktionsskole og UU-vejledningen.

Guleroden for sammenlægning er et økonomisk tilskud, der motiverer til fusion, eksempelvis, at alle uddannelser bevarer deres grundtilskud, selvom de fusionerer.

Campus-modellen vil også være attraktivt som et led i en styrket regional uddannelsespolitisk koordinering. Det betyder meget for uddannelsesfremmede unge, at der er et attraktivt ungdomsuddannelsesmiljø tæt på, hvor de bor, og hvor de kan være sammen med deres kammerater – også selvom de vælger forskellige uddannelsesveje. Der skal sikres god transportmulighed til uddannelsescentre fx gennem skolebusordninger.

11. Lærerne og lederne i 13 års uddannelse

I et 13 års uddannelsesforløb med stærke sammenhænge mellem de forskellige uddannelsesveje, skal både uddannelsesledelse, læreruddannelse samt efter-/videreuddannelse også ses i en sammenhæng. Der er brug for dygtig uddannelsesledelse i alle uddannelserne, og her kan ledelsesopgaven kvalificeres ved at blive udviklet med inspiration fra de forskellige uddannelser. De forskellige læreruddannelser kan med fordel lade sig inspirere af hinandens pædagogiske og didaktiske arbejde med forskellige elevgrupper, og efter-/videreuddannelserne kan med fordel tænkes sammen i professionshøjskolerne og i samarbejde med universiteterne. Der er brug for særlig fokus på udvikling af undervisningen på erhvervsuddannelserne, så det praktiske, teoretiske og almindelige integreres i forhold til faget.

67. Tydelig ledelse

Ledere af uddannelsesinstitutioner skal være i stand til at lede skolen strategisk, pædagogisk og administrativt. Det er ikke tilstrækkeligt, at ledelsen har en lærerbaggrund eller er uddannelsesmæssigt opdateret i forhold til de stigende forvaltningsmæssige krav, der stilles skolerne. Ledelsen skal først og fremmest evne at fremme professionalismisme blandt skolens personalegrupper. Ledelsen skal skabe sammenhæng og åbenhed mellem den og mellem kommunale og nationale forhold og målsætninger. Ledere lige fra folkeskolen til øvrige uddannelsesinstitutioner skal derfor som minimum gennemføre uddannelse til diplom i ledelse. Alle ledere skal have en udviklingsplan, der er med til at sikre, at vi har kompetente ledere på alle uddannelsessteder. Der bør overvejes åremålsansættelse af ledere. Endelig skal interessen for uddannelsesledelse øges gennem fx før-lederforløb og fag eller forløb om ledelse allerede i læreruddannelsen og praktikken.

68. Forskellige undervisere også i folkeskolen

I folkeskolen er forskellige faggrupper involveret i at løse opgaverne. For alle, som løser pædagogiske opgaver, gælder kravet om kernekompetencer. Der skal åbnes for, at undervisere fra de studie- og erhvervskompetencegivende uddannelser kan varetage undervisningsforløb i folkeskolen. Erhvervsuddannelseslærere skal kunne undervise i folkeskolens praktiske fag, ligesom gymnasielærere skal kunne undervise i forløb fx i tysk og fysik, så eleverne møder det næste trin i uddannelsesforløbet og den faglighed, de der vil blive præsenteret for.

Undervisningsassistenter skal kunne understøtte lærerne i klasserne. Der skal udvikles et pædagogisk kompetencemodul for undervisningsassistenter, ligesom stillingen skal tænkes ind i lærer- og pædagoguddannelserne. Det kan desuden overvejes om andre faggrupper kan aflaste lærerne ved at løse en række mere tekniske opgaver. På nogle skoler er der ansat særlige faglærere, der ikke har en læreruddannelse, men har kompetence som fx kunstner, håndværker, ingeniør til at forestå særligt tilrettelagte forløb. Pensionerede lærere vil kunne supplere læreren i undervisningen.

69. Alle undervisere skal have en uddannelse

På grund af manglen på uddannede lærere, ansætter kommuner og skoler mange motiverede undervisere, der ikke har en læreruddannelse eller meritlæreruddannelse. Kommunerne skal sammen med skolerne og professionshøjskolerne sikre, at der lægges en fleksibel uddannelsesplan, som gør dem til fuldgældige medlemmer af lærerprofessionen, selvom deres vej ind i er gået via praksis.

70. Uddannelsesinstitutionerne skal være en arbejdsplads for alle hele dagen

Alle uddannelsessteder skal indrettes og organiseres, så lærerne kan forberede sig, holde møder m.v. på skolen. Skolen skal være en levende arbejdsplads hele dagen, hvor forberedelse, teamsamarbejde og ikke mindst løbende samvær med eleverne kan finde sted dagen igennem.

71. Bredere læreruddannelser

13 års uddannelse kræver brede faglige lærerkompetencer, både af den enkelte lærer og af den enkelte skoles lærerstab. Der vil komme flere helhedsskoler med længere skoledag, mere lærersamarbejde på tværs mellem folkeskolen og de erhvervs- og studierettede uddannelser og mere samarbejde på tværs mellem erhvervsuddannelserne og de gymnasiale uddannelser. Det er vigtigt at få en struktur, der kan fremme samarbejde og vidensudveksling på læreruddannelserne, der i dag både har forskellig længde, forskelligt indhold og hører under forskellige uddannelsessteder (hhv. professionshøjskoler og universiteter) med forskellige lovgivninger og forskellige ministerier.

72. Det fælles og almene i læreruddannelserne

Der bør for de forskellige læreruddannelser etableres fælles pædagogiske grundelementer, som skal gælde for alle undervisere. Uddannelsen skal være såvel teoretisk som praktisk, dvs. at der i forløbet hentes praktisk undervisnings erfaring hos de uddannelser, der sigtes imod. Pædagogik, psykologi og didaktik udgør de teoretiske kernefag i tæt samspil med praksis. Der bør indføres pædagogiske specialer fx rettet mod de ældste klassetrin. Specialet skal udvide de kommende læreres horisont i forhold til uddannelses- og erhvervsmuligheder. Det skal kvalificere deres undervisning og vejledning, så eleverne er bedre rustet til at gennemføre de sidste år i den 13-årige uddannelse.

73. Lærernes kernekompetencer

Alle lærere skal være tydelige og synlige voksne. De skal ud over deres relevante faglige kompetencer besidde følgende tre kernekompetencer:

Relationskompetence: Et godt forhold mellem lærer og elev baseret på, at læreren udviser respekt, tolerance, empati og interesse for eleverne. Synet på eleven skal være præget af, at alle har potentiale for at lære, og at hver elev har sin individuelle måde at lære på.

Ledelseskompetence: Effektiv undervisning med klasserumsledelse, der etablerer regler for klassens arbejde og medinddragelse. Lærerne skal sikre, at klassen arbejder på en ordentlig måde, starter timen til tiden og skifter hensigtsmæssigt mellem aktiviteter.

Didaktikkompetence: Læreren skal opstille klare undervisningsmål, såvel for den enkelte time som for det overordnede forløb. Der skal gennemføres detaljeret undervisningsplanlægning og organisering af aktiviteterne for at anvende mest tid til undervisning og mindre tid til administrative rutiner.

74. Lærernes ret og pligt til efteruddannelse

Alle lærere skal have pligt til og mulighed for at dygtiggøre sig. Uddannelsen til lærer skal være et livslangt foretagende, og derfor skal alle lærere løbende efteruddannes. Samordnede læreruddannelser forankret i forskning og praksis skal efterfølges af stærke udbud af efter- og videreuddannelse, som sikrer at de rette spidskompetencer og specialiserede kompetencer er til stede. Lærerens samlede uddannelsesbagage skal således være solid, hvis en lærer ud over faglig og didaktisk dybde i linjefag skal kunne være mere fleksibel i lektions- og fagstrukturen, variere undervisnings- og arbejdsformer og differentiere i forhold til elevernes forudsætninger og potentialer.

75. Certificering som overbygning på læreruddannelsen

Der bør udvikles en *overbygning* på læreruddannelsen, eventuelt i form af en certificering, der ender med tildeling af et eksamensbevis. I dag sker der en lektorkvalificering af underviserne på lærerud-

dannelsen, og på samme måde bør der udvikles en certificering af færdiguddannede lærere, der ønsker en videre uddannelse på diplom eller masterniveau.

76. Nye og certificerede undervisningsmidler

Udviklingen af nye undervisningssystemer kan ikke overlades til tilfældigheder og forlagsinteresser. Der skal oprettes en enhed gerne i regi af Centre for Undervisningsmidler, som certificerer undervisningsmaterialer på basis af den nyeste forskning i, hvad der virker. Der skal fortsat være et bredt udbud af forskellige materialer, så lærere og elever kan vælge det, der passer bedst til de lokale forhold. Men en rød tråd skal være udviklingen af nye undervisningssystemer, der sikrer en bedre forbindelse mellem teorier/begreber og empiri/praksis, fx ved at skitsere samspillet mellem konkrete projektførelser og undervisningen i teorier/begreber. En sådan fornyelse af undervisningsmidlerne bør præge både erhvervsuddannelser, gymnasiale uddannelser, folkeskolen og læreruddannelserne.

